

Mateřské styly u primátů a jejich důsledky pro mláďata

bakalářská práce

posudek oponenta

Bakalářská práce Elišky Černé je literární rešerší, která se pokouší o shrnutí a srovnání studií individuálních rozdílů v mateřských stylech u primátů a lidí a jejich vlivu na potomky. Úkol je nesnadný, vzhledem k tomu, jak moc se jednotlivé studie liší objekty zájmu, metodikou, prostředím, ve kterém se odehrávají, použitým názvoslovím atd. Navíc práce, zkoumající vliv mateřského stylu u primátů a lidí, mají často velmi odlišné motivace. Zatímco primatology zajímá, jak se opičí mláďata chovají, studie na dětech si kladou odlišné a často velmi specifické otázky. Budou děti autoritativních matek jíst víc ovoce a zeleniny? Budou děti tolerantních matek víc zlobit ve škole? V tom všem se nějakým způsobem vyznat a smysluplně to srovnat není jednoduché a autorce se to, podle mého názoru, příliš nepovedlo. Při shromažďování a studiu literatury jistě odvedla nemalé množství práce, ale na samotné sepsování už, zdá se, nezbyl čas.

Bakalářská práce má 27 stran (+ 23 stran tabulek v příloze), seznam literatury čítá 137 položek. Je členěna na Úvod, dále několik na sebe navazujících kapitol popisujících variabilitu mateřské péče a mateřského stylu u primátů a lidí a jejich vlivu na potomky, a nakonec Závěry a shrnutí. Úvod je velmi obecný. Namísto očekávaného pojednání o tom, co je to mateřský styl, popisuje příklady rodičovské péče u pavouků, obojživelníků, hlodavců... Úvodní část věnovaná primátům je rovněž povídáním o tom, jak se o svá mláďata starají lemuři, drápkaté opičky... lidoopi, ale rodičovská péče není totéž, co mateřský styl. Autorce zkrátka trvá, než přejde k věci. Když se tak stane (na str. 5), je čtenář vržen do svébytného světa výzkumu mateřských stylů bez potřebné metodologické a nomenklatorické průpravy. Pasáž nazvaná Závěry a shrnutí je ve skutečnosti diskuse některých aspektů celé problematiky (konkrétně vlivu prostředí na mateřský styl u primátů, problémy s definicemi a názvoslovím jednotlivých stylů, odlišnou metodikou a téměř úplnou absencí výzkumu otcovských stylů). Tomu, co se ve vědeckých studiích označuje jako závěr, (zhruba) odpovídá jen pár závěrečných odstavců této pasáže. Práce nemá explicitně definované cíle, není tu žádná sekce Materiály a metodika, žádná snaha o syntézu nebo kvantifikaci (mimo špatně srozumitelné údaje v závorkách jako ochranný mateřský styl je popsán ve 22 z 28 studií). Tabulky v příloze nepomáhají s porozuměním textu. Nejsou to shrnutí, ale výčty.

Práce se moc nesnaží o srovnání nebo syntézu. Pokud něco srovnává, jsou to výsledky anglicko-českého překladu. Různé studie na různých druzích primátů popsaly různé mateřské styly, které nějak pojmenovaly. Např. styl zanedbávající, nedbalý, uvolněný, nezúčastněný, lhostejný, tolerantní a shovívavý. Čtenář marně dumá nad tím, co se za tou heteronymií skrývá. Může se pokusit to zjistit v textu, nebo v tabulkách v příloze, ale dozví se, že styly (u primátů) se vyznačují např. vysokými nebo nízkými hladinami „pozitivního afektu“, „nepřítomnosti odpoutanosti“, „ničení kontaktu s matkou“, nebo „manipulací s mládětem a lipsmacking“, případně (u lidí) např. „nízkými hodnotami monitorování, svěřování, kontroly, důvěry a angažovanosti a vysokými hodnotami zkušeného ovládnutí“. Vypadá to, že autorka

při sepisování práce spoléhala pouze na automatický překladač, což se projevuje na názvech zvířat a míst (skákový pavouk, menší lidoopi, Bietový langur, stanice Yerkes), kde to až tolik nevadí, ale i na názvosloví názvů a popisů mateřských stylů, které jsou často nesrozumitelné (viz příklady výše). Text je špatně pochopitelný i tam, kde se žádné odborné termíny nevyskytují. Co to znamená, že nějaký mateřský styl se vyznačuje citlivostí nebo vysokými hodnotami svěřování? Jak se projevuje matka, která je citlivá? Kdo se komu svěřuje s čím? Některé pasáže jsou srozumitelné, ale neuvěřitelně banální, viz např. pasáž na str. 14: „V obou případech (studie na primátech a na lidech) jsou „pozitivní“ mateřské styly definované vysokými hodnotami „pozitivního“ chování a nízkými hodnotami „negativního“ chování a „negativní“ styly jsou charakteristické vysokými hodnotami „negativního“ chování a nízkými hodnotami „pozitivního“ chování.“ Porozumění textu nijak neusnadňuje jeho členění (např. kapitola 2.5 sestává z odstavců, které jsou přes jednu stranu), nebo to, že práce neobsahuje žádnou obrazovou přílohu nebo shrnující tabulky.

Publikované studie mateřských stylů si kvalitní, kritickou rešerši nepochybně zaslouží. Tato práce seznámí čtenáře s problematikou výzkumu mateřských stylů. Dokáže vypíchnout některé problémy existujících studií, např. opakovaně upozorňuje na to, že různé studie nazývají stejná chování různě a jiné práce nazývají různá chování stejně. Nesnaží se však přijít na to, jestli se za některými homonymiemi může skrývat homologie (nebo jestli se může skrývat za některými heteronymiemi), zůstává jen u výčtů názvů. Práci nicméně doporučuji k obhajobě, o výsledném hodnocení rozhodnu na základě jejího průběhu.

V Českých Budějovicích, 13. 5. 2022

RNDr. Pavel Duda, Ph.D.

Otázky:

Jak byly vyhledávány vědecké studie pro rešerši? V jakých zdrojích, jaká byla použita klíčová slova?

Co je to ničení kontaktu s matkou? Jak se projevuje nepřítomnost odpoutanosti? Co je to pozitivní odpoutanost, čím se projevují její vysoké a nízké hodnoty? Jak se projevuje nepřítomnost odpoutanosti? Co je to „parent positive regard“?

Styl nazvaný *stressed* je v práci nazýván stresující. Neznačená to spíš stresovaný? Kdo je stresovaný? Kdo stresuje koho?

Jaký je rozdíl mezi autoritářským a autoritativním stylem. Jaký moc je se jednomu nebo druhému podobá autokratický styl?

Na str. 22 jsou popsány externalizační a internalizační poruchy u dětí, jejichž matky jsou autoritativní nebo shovívavé. Vedou tyto mateřské styly k poruchám chování více, než ostatní styly, nebo se na ně jen zaměřuje nejvíc pozornosti výzkumníků?